

Section III

Labor Market Requirements and the Peculiarities of Training Higher Education Professionals in Law

PROFESIA LIBERALĂ – MODALITATE DE PLASARE ÎN CÎMPUL MUNCII A ABSOLVENȚILOR FACULTĂȚII DE DREPT

The Profession of a Liberal – a Means of Employing Graduates of the Faculty of Law

Eduard BOIȘTEANU,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Rezumat: În acest articol se pune în discuție problematica profesiunilor liberale, privite ca modalități concrete pentru plasarea în câmpul muncii a absolvenților Facultății de Drept. Autorul articolului a elucidat categoriile de profesii liberale, ce pot fi practicate de către absolvenții Facultății de Drept, și a statuat principiile aplicabile profesiunilor liberale.

Cuvinte-cheie: profesiunea liberală; serviciu profesional; avocatul; notarul public; auditorul; mediatorul; executorul judecătoresc.

Abstract: This article discusses the issues referring to the liberal professions seen as precise ways for the employment of graduates of the Faculty of Law. The author has revealed the categories of liberal professions that can be practiced by graduates of the Faculty of Law, and set up the principles which can be applied to liberal professions.

Key-words: liberal profession, professional services, lawyer, notary public, auditor, mediator, bailiff.

Reglementarea juridică a profesiunilor liberale și simplificarea accesului absolvenților Facultăților de Drept la practicarea unor astfel de profesii se prezintă, în opinia noastră, drept una dintre cele mai importante strategii social-economice în segmentul ocupării forței de muncă, întrucât acestea pot contribui la scăderea semnificativă a ratei șomajului în țară.

Trebuie menționat, mai întâi, că singura definiție legală a noțiunii de profesie liberală (serviciu profesional) se regăsește în legislația fiscală. Astfel, în conformitate cu art. 5 din *Codul Fiscal al RM* [1], prin *servicii profesionale* se înțeleg activități independente de ordin științific, literar, artistic, educativ sau pedagogic, precum și activități independente ale medicilor, juriștilor, inginerilor, arhitecților, dentiștilor, auditorilor și contabililor, desfășurate în conformitate cu legislația în vigoare.

Totodată, trebuie reliefat faptul că activitatea persoanelor care practică profesii liberale nu cade sub incidența legislației muncii. Cu toate acestea, titularii unor astfel de profesii se pot bucura de unele drepturi cu tentă profesională (caracteristice, în special, salariaților), cum ar fi dreptul la asociere în sindicat, consfințit în art. 7 alin. (2) din *Legea sindicatelor* (nr. 1129/2000) [2].

În opinia autorului Mădălin Niculeasa [5, p. 15], instituția profesiunilor liberale a luat naștere în mod diametral opus modului în care au luat naștere persoanele juridice și societățile comerciale. Astfel, pentru persoanele juridice și societățile comerciale, legiuitorul a fixat, mai întâi, un set de reguli, de generală aplicare, pentru ca, ulterior, să stabilească reguli proprii pentru anumite categorii de persoane juridice sau de societăți comerciale. În cazul profesiilor liberale legiuitorul a reglementat, mai întâi, fiecare categorie de profesii liberale, fără ca, ulterior, să statueze cadrul general, aplicabil unor asemenea profesii. *Așadar, urmează să facem o constatare că în Republica Moldova, pînă în prezent, nu există un cadru legal unitar care să definească în mod expres profesiile liberale.*

Titularul profesiei liberale se bucură pe parcursul exercitării acesteia doar de o independență relativă. Această concluzie rezultă din faptul că titularul profesiei liberale, chiar dacă nu este supus ierarhiei administrative (sau subordonării economico-juridice), este obligat să respecte actele normative referitoare la organizarea unei asemenea profesii și deontologia profesională, precum și să nu-și abandoneze clientul sau pacientul în nicio împrejurare.

În prezent, prin acte normative speciale sînt reglementate o serie de profesii liberale, ce pot fi practicate de către absolvenții Facultății de Drept, cum ar fi:

- *avocat*, activitatea acestuia fiind reglementată prin *Legea RM „Cu privire la avocatură”* (nr. 1260/2002) din 19.07.2002;
- *notar public*, activitate înfăptuită în conformitate cu *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002) din 08.11.2002;
- *auditor*, în temeiul Legii RM „Privind activitatea de audit” (nr. 61/2007) din 16.03.2007;
- *mediator*, conform dispozițiilor Legii RM „Cu privire la mediere” (nr. 134/2007) din 14.06.2007;
- *executor judecătoresc*, în temeiul Legii RM „Privind executorii judecătorești” (nr. 113/2010) din 17.06.2010.

În practică, procesul de detectare (calificare) a unei profesii ca fiind una liberală (independentă) sau dependentă reclamă multe complicații, ce se datorează, în special, tehnicii legislative imperfecte. Cu titlu de exemplu, invocăm situația privind tratarea normativă a profesiei de farmacist. Astfel, în conformitate cu art. 8 alin. (2) din *Legea ocrotirii sănătății* (nr. 411/1995), exercițiul profesiei farmaceutice poate fi independent (libera practică) sau dependent. Formularea de gen „independent (libera practică)” presupune recunoașterea unei asemenea ocupații a statutului de profesie liberală. Totodată, legea specială în materie – *Legea cu privire la activitatea farmaceutică* (nr. 1456/1993), nu menționează sub nicio formă posibilitatea exercitării profesiei de farmacist ca și profesie liberală, ceea ce ni se pare logic, deoarece farmacistul efectuează acte de comerț (în sens juridic).

Putem evidenția următoarele principii aplicabile profesiunilor liberale:

a) *independența în exercitarea profesiei*. Practicanții profesiunilor liberale își desfășoară activitatea independent de autoritățile publice, se bazează pe propriile decizii (cu luarea în ecuație a standardelor de competență și deontologie profesională) și sînt conștienți de faptul că responsabilitatea dezvoltării proprii ocupații le revine în exclusivitate. Bineînțeles că independența în exercitarea profesiei liberale poartă un caracter relativ, întrucât practicanții unor asemenea profesii se supun dispozițiilor legale și deontologiei profesionale. De asemenea, se cere relevant faptul că în cadrul profesiunilor liberale sînt profesii care se bucură de un grad sporit și, respectiv, de un grad redus de independență. Astfel, avocații, în opinia noastră, practică o profesie liberală absolută, deoarece profesia liberală de avocat se bucură de capacitatea de a fi coordonată (gestionată) numai de propriile organisme create în acest scop (conform prevederilor Legii RM „Cu privire la avocatură” (nr. 1260/2002), Uniunea Avocaților este organul de autoadministrare al avocaților, instituție din care fac parte toți membrii barourilor din țară). În același timp, sînt și profesii liberale relative. De exemplu, se recunoaște ca profesie liberală relativă cea desfășurată de către notarul public. Într-adevăr, activitatea notarială este supusă unui control de tutelă, mai riguros, din partea Ministerului Justiției al RM;

b) *responsabilitatea în exercitarea profesiei*. Lipsa responsabilității în exercitarea profesiei liberale atrage răspunderea juridică a persoanei culpabile. Răspunderea juridică a practicanților profesiunilor liberale poate surveni sub forma răspunderii civile, răspunderii disciplinare sau răspunderii penale. În cazul profesiunilor liberale, răspunderea juridică, în general, și răspunderea disciplinară, în special, comportă o serie de reguli specifice. Cu titlu de exemplu, notarii publici pot fi atrași la răspunderea disciplinară cu respectarea dispozițiilor art. 22¹-24 din *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002). În funcție de gravitatea abaterilor disciplinare, notarii publici li se pot aplica următoarele sancțiuni disciplinare: a) avertizarea; b) mustrarea; c) suspendarea din funcție pe o durată maximă de 6 luni; d) retragerea licenței. Asemenea sancțiuni disciplinare se aplică de către ministrul justiției, în baza deciziei colegiului disciplinar. *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002) instituie și o serie de condiții pentru desfășurarea examinării prealabile a încălcării (abaterii) disciplinare, cum ar fi:

participarea obligatorie a notarului tras la răspundere disciplinară la actele de examinare prealabilă a abaterii disciplinare; păstrarea secretului profesional de către membrii colegiului disciplinar în cursul procedurilor disciplinare intentate notarilor;

c) *obligația de a păstra secretul profesional*. În literatura de specialitate [5, p. 24], secretul profesional a fost definit ca fiind obligația de a nu divulga anumite date privind viața privată a clienților sau pacienților, fiind, de altfel, un drept fundamental al omului, iar practicanții profesiunilor liberale sînt garanții și depositoryi acestui drept. Actele normative referitoare la profesiuni liberale concretizează conținutul obligației de păstrare a secretului profesional. De exemplu, în conformitate cu art. 55 din *Legea RM „Cu privire la avocatură”* (nr. 1260/2002), avocatul nu este în drept să divulge informațiile confidențiale ce i-au fost comunicate în timpul acordării asistenței juridice, precum și să transmită, fără acordul clientului, unor terți documentele legate de exercitarea delegației. Obligația avocatului de a păstra secretul profesional nu este limitată în timp.

Notarului, de asemenea, îi revine obligația de a păstra secretul profesional. Se cere, totodată, de menționat că legislația notarială fixează expres condițiile în care informația cu privire la actele notariale îndeplinite (în cazul notarilor, aceste informații sînt raportate la categoria de „secret profesional”) poate fi pusă la dispoziția (furnizată) terțelor persoane. Astfel, conform art. 6 alin. (3) din *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002), informația cu privire la actele notariale îndeplinite se eliberează la cererea instanței de judecată, procuraturii, organelor de urmărire penală în legătură cu cauzele penale, civile sau administrative aflate în curs de examinare. Obligația de a păstra secretul profesional rămîne în vigoare și după încetarea exercitării de către notar a atribuțiilor sale, cu excepția cazurilor cînd părțile sau instanța de judecată au eliberat notarul menționat de această obligație în legătură cu judecarea cauzei penale, civile sau administrative;

d) *constituirea (asocierea) în corpuri profesionale distincte*. Dreptul la constituire și asociere în structuri corporative profesionale se prezintă ca un drept fundamental al practicanților profesiunilor liberale. Prin intermediul acestor structuri, de tipul – Uniunea Avocaților, în cazul avocaților sau Asociația Auditorilor, în cazul auditorilor – este asigurată în unele cazuri (de exemplu, în cazul avocaților) autonomia și autoadministrarea acestui grup profesional, iar în alte cazuri (în cazul auditorilor), exercitarea în comun, pe baza benevolă și a comunității de interese profesionale, a drepturilor civile, economice și sociale;

e) *profesiunile liberale necesită pregătire sau calificare profesională specifică, de nivel universitar*. Ținem să menționăm, în acest sens, că activitățile profesiilor liberale cuprind servicii intelectuale, întrucît desfășurarea acestora reclamă un înalt nivel de cunoștințe juridice, tehnice și științifice. Din aceste considerente, legislația națională referitoare la profesiunile liberale este foarte imperativă în ceea ce privește compartimentul nivelului de studii necesare pentru practicarea unor asemenea profesiuni. De exemplu, poate fi recunoscută ca notar sau avocat doar persoana care are studii licențiate în drept, iar în calitate de auditor – persoana cu studii superioare în domeniul economico-financiar sau juridic. În mod firesc, titularii profesiunilor liberale au responsabilitatea univocă de a menține nivelul de competență în domeniul lor de activitate și, ca urmare, să participe la perfecționarea profesională continuă pe parcursul întregii activități profesionale;

f) *admiterea în profesie după promovarea examenului de calificare*. De regulă, admiterea în profesiunea liberală are loc după promovarea concursului de calificare. Actele normative referitoare la profesiuni liberale reglementează în detaliu toate cerințele (generale și organizaționale), privind examenul de calificare. Cu titlu de exemplu, invocăm prevederile art. 21 al *Legii RM „Privind activitatea de audit”* (nr. 61/2007), potrivit căruia examenul de calificare se organizează de Ministerul Finanțelor, iar examinarea se efectuează de Comisia de certificare. În calitate de observatori pot participa reprezentanți ai asociațiilor auditorilor, contabililor și societăților de audit. Pretendenții care nu au susținut examenul de calificare la unele discipline pot fi admiși să repete examenul prima dată – peste 6 luni și, a doua oară – peste un an după încercarea anterioară, cu respectarea termenului limită de pînă la 3 ani, care începe să curgă din ziua în care candidatul a susținut examenul la una din discipline. Decizia asupra rezultatului examenului de calificare poate fi contestată în Consiliul de supraveghere a activității de audit în termen de 30 de zile de la data primirii rezultatului.

Trebuie menționat, totodată, faptul că admiterea în profesiunea liberală implică, în unele cazuri, parcurgerea a mai multor etape (ultimare susținerii examenului de calificare). Astfel, reieșind din prevederile art. 12 alin. (3) din *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002), persoana care a promovat concursul pentru suplinirea locului vacant de notar public este investită, la cerere, cu împuterniciri de exercitare a activității notariale, prin ordinul ministrului justiției, dacă: a) îndeplinește condițiile generale, prevăzute de legislația notarială (în special, art. 9 din *Legea RM „Cu privire la notariat”* (nr. 1453/2002), pentru exercitarea activității de notar; b) a obținut licența și a depus jurămîntul; c) a depus la Ministerul Justiției specimenul semnăturii și amprenta sigiliului (condiție ce urmează să fie îndeplinită în termen de 90 de zile de la data primirii licenței pentru activitatea notarială); d) a înregistrat la Ministerul Justiției sediul biroului notarului (condiție ce urmează să fie îndeplinită în termen de 90 de zile de la data primirii licenței pentru activitatea notarială); e) a încheiat contract de asigurare de răspundere civilă (condiție ce urmează să fie îndeplinită în termen de 90 de zile de la data primirii licenței pentru activitatea notarială);

g) *profesiunile liberale sînt supuse licențierii (în unele cazuri, certificării sau atestării)*. Asemenea profesiuni liberale ca avocat, notar sau executor judecătoresc sînt supuse licențierii, pe cînd activitatea de audit – certificării, iar cea de mediator – atestării;

h) *persoanele care exercită profesiuni liberale depun jurămîntul*. Cu titlu de exemplu, se cere relevant faptul că notarii, avocații și executorii judecătorești depun jurămîntul în fața autorităților (organismelor) abilitate. În același timp, concretizăm că inițierea activității în cazul titularilor unor profesiuni liberale nu necesită depunerea jurămîntului, cum ar fi în cazul auditorilor sau mediatorilor;

i) *îmbinarea interesului public cu cel privat la exercitarea profesiei*. Practicanții care exercită profesiuni liberale îndeplinesc, în exercițiul atribuțiilor lor, atît o funcție de interes privat, cît și una de interes public. Această particularitate a profesiunilor liberale este mai pronunțată în cazul notarilor publici. Curtea Constituțională, în *Hotărîrea sa nr. 30 din 23.12.2010*, a menționat că: „fiind conceput ca o profesie liberală, notariatul este un serviciu public delegat de stat notarilor, iar notarul este persoana autorizată de stat să presteze în numele acestuia servicii publice prin desfășurarea activității notariale, în baza licenței eliberate de autoritatea statului. Așadar, în calitate de reprezentant al statului, notarul îndeplinește funcții publice, activează conform împuternicirilor acordate de stat, garantează și apără drepturile și interesele legale ale participanților la relațiile civile legal reglementate, prin efectuarea activității notariale în numele statului, pentru care motivul statului stabilește criterii specifice și anumite limite de exercitare a acestei profesii”;

j) *respectarea normelor deontologice și ridicarea calificării profesionale a persoanelor care exercită profesiunea liberală*. De regulă, deontologia profesiunilor liberale este expusă sub forma codului deontologic. Putem invoca, în acest sens, următoarele exemple: *Codul deontologic al Avocaților Baroului din Republica Moldova*, adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, cu modificările și completările adoptate la 23 martie 2007 de Congresul Avocaților [3]; *Codul deontologic al mediatorului*, adoptat prin Hotărîrea Consiliului de mediere nr. 1 din 16 iunie 2008 [4] ș.a.;

k) *exercitarea profesiei liberale implică evitarea conflictelor de interese*. Cei care beneficiază de serviciile liberale profesionale au dreptul să pretindă o evaluare a împrejurărilor în care ele se realizează, precum și o consultație imparțială și obiectivă, fără o presiune a unor forțe exterioare și fără conflicte de interese. Legislația în vigoare instituie mai multe modalități de prevenire sau tranșare a conflictului de interese. De exemplu, în conformitate cu art. 9 al *Legii RM „Cu privire la mediere”* (nr. 134/2007), mediatorul se va abține de la soluționarea unui conflict, dacă există anumite circumstanțe ce l-ar împiedica să fie neutru și imparțial. Dacă pe parcursul medierii apare o circumstanță de natură să afecteze scopul acesteia, neutralitatea sau imparțialitatea mediatorului, acesta este obligat să o aducă la cunoștința părților care vor decide, de comun acord, asupra acceptării în continuare a serviciilor mediatorului sau renunțării la ele. În cazul în care mediatorul a fost determinat să se retragă din mediere în virtutea unor circumstanțe ce l-ar împiedica să fie neutru și imparțial, el este obligat să restituie plățile efectuate de către părți.

Bibliografie:

1. Codul Fiscal al RM // Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Ediție Specială, 08.02.2007.
2. Legea sindicatelor (nr. 1129/2000) // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 130 din 19.10.2000.
3. Codul deontologic al Avocaților Baroului din Republica Moldova, adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, cu modificările și completările adoptate la 23 martie 2007 de Congresul Avocaților // <http://www.avocatul.md/files/80.pdf> (accesat la 20 septembrie 2011).
4. Codul deontologic al mediatorului, adoptat prin Hotărârea Consiliului de mediere nr. 1 din 16 iunie 2008 // http://www.irp.md/item.php?text_id=610 (accesat la 20 septembrie 2011).
5. Mădălin Niculeasa, Profesiile liberale, București, Universul Juridic, 2006.